

לרבי זירא אי אפשר לברר איסוריה — דהא שמיין נאכלות. לרב נחמן איקבע איסורא — מעיקלא, ומיין רבי מאיר מחייב — משום שמוטי מן, אף על גז דליכא למימר שמה לא אכל חלב, ואשם זה חולין הוא. דלא עבי קביעות לאיסור.

עוד איתיביה [הקשה לו] ר' ירמיה לר' זירא, ממה ששנינו: מי ששמעה שמת בעלה וייבמה אחיו, וילדה ולד, ספק בן תשעה לראשון לבעלה שמת, או בן שבעה לאחרון ליבם — יוציא, יגרשנה היבם, והולד כשר, וחייב באשם תלוי. והרי במקרה זה אי אפשר לברר את האיסור! השיב לו: הא מני [משנה זו כשיטת מי היא]? שיטת ר' אליעזר היא, שמביא אשם תלוי גם כשאי אפשר לברר את האיסור. עוד איתיביה [הקשה לו] ממה ששנינו: אם לאחר ששימש עם אשתו נמצא דם על הבגד שלה, שבדקה בו את עצמה, אם היה זה אתיום (תיכף), סמוך לתשיש חטאת, שבא בשוגג על הנדה. נמצא על שלה לאחר זמן — טמאין ופטורין מן הקרבן. ותני עלה [ברייתא בבביתא עליה]: וחייבין בקרבן באשם תלוי, למרות שאי אפשר לברר את האיסור! השיב לו: הא מני [ברייתא זו כשיטת מי היא]? גם היא שיטת ר' אליעזר היא.

מסורת הש"ס
 א. כריתות י"ב, (ושם סומנו מקבילות). ועיין היטב בירושלמי יבמות פ"ד ח"ב (כל הסוגיה).
 ב. כריתות י"ב, (ושם סומנו מקבילות).
 ג. נויר כגא. ילקי"ש תורה תעט.
 ד. כריתות י"ב, (ושם סומנו מקבילות).
 ה. ראה תוספתא זבחים פ"ב ח.

תוספות

איתיביה אביי — כל הנך פירכי מצוי למיפרך לעיל לחייא בר רב. **השוטח** אשם תלוי בחוץ רבי מאיר מחייב — ואף על גב דרבי מאיר קאמר לקמן פרק "המביא" כג,ב): אם נודע לו ספיקו יצא וירעה בעדר, דהוא יוצא לחולין — הכא מיירי קודם שנודע לו, דעדיין שם אשם עליו.

איתיביה: ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון — יוציא והולד פשר, וחייב באשם תלוי! — הא מני? רבי אליעזר היא. **איתיביה: נמצא על שלה אתיום — טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן — טמאין מן הקרבן, ותני עלה: וחייבין באשם תלוי! — הא מני? רבי אליעזר היא.**

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל — חייב. **חתיכה, ספק של חלב ספק של שומן ואכלה — פטור.** אמר רב נחמן: מאי טעמא דרב? קסבר: שתי חתיכות — איקבע איסורא, חתיכה אחת — לא קבעה איסורא. מאי איכא בין איקבע איסורא לשאי אפשר לברר איסוריה? — איכא בינייהו כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ובא גוי ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל את השנייה; לרבא — ליכא "מצוות" בעידנא דאכל ישראל, לרבי זירא — אי אפשר לברר איסוריה, לרב נחמן — איקבע איסורא. **איתיביה רבא לרב נחמן, רבי אליעזר אומר: כווי, חייבין על חלב באשם תלוי!** — רבי אליעזר לא בעי קביעותא לאיסורא. **איתיביה: ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון — יוציא והולד פשר, וחייבין באשם תלוי! — הא מני? רבי אליעזר היא.** **איתיביה: נמצא על שלו — טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה אתיום — טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן — טמאין מן הקרבן, ותני עלה: וחייבין באשם תלוי! אישתיק. לכתר דנפק, אמר: מאי טעמא לא אמרי ליה דהא מני — רבי מאיר היא, דלא בעי קביעותא לאיסורא, דתניא: השוחט אשם תלוי בחוץ — רבי מאיר מחייב, שבחתיכה אחת אי אפשר לברר איסוריה [איסורו].** לכן הסברו של רבא, שהדבר נלמד מלשון הכתוב "מצוות", בלשון רבים? ומשיבים: איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל] כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ובא גוי ואכל את הראשונה, ובא ישראל אחריה ואכל את השנייה, לרבא — ליכא [אין כאן] "מצוות", כי אין שתי חתיכות בעידנא דאכל [בזמן שאוכל] ישראל, אלא רק חתיכה אחת, ופטור מאשם תלוי. וכן לשיטת ר' זירא — אי אפשר לברר איסוריה [איסורו]. שכבר נאכלה החתיכה השנייה, וגם לשיטתו פטור. אבל לשיטת רב נחמן — איקבע איסורא [נקבע האיסור] מתחילה, שהיתה שם חתיכה חלב, ולכן חייב. **איתיביה [הקשה לו] רבא לרב נחמן ממה ששנינו, ר' אליעזר אומר: כווי, שספק אם הוא חיה שחלבה מותר, או בהמה שחלבה אסור, וחייבים על שגגתו חטאת — חייבין על חלב באשם תלוי, למרות שלא נקבע האיסור, שמתחילה אין בו איסור ודאי! השיב לו רב נחמן: ר' אליעזר לא בעי קביעותא לאיסורא [אינו מצריך קביעות לאיסור] כדי לחייב אשם תלוי. עוד איתיביה [הקשה לו] רבא ממה ששנינו: אשה שמת בעלה בלא בנים ונתייבמה, וילדה ולד, ספק בן תשעה לראשון לבעל, או בן שבעה לאחרון ליבם — יוציא והולד כשר, וחייבין באשם תלוי, והרי לא נקבע שם איסור מתחילה! השיב לו רב נחמן: הא מני [זו גם כן כשיטת מי היא]? כשיטת ר' אליעזר היא, שאינו מצריך איסור קבוע כדי לחייב אשם תלוי. עוד איתיביה [הקשה לו] ממה ששנינו: אם לאחר ששימש עם אשתו, נמצא דם על הבגד שלה — טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה אתיום — טמאין וחייבין בקרבן, ותני עלה [ברייתא בבביתא עליה]: וחייבין באשם תלוי, למרות שלא נקבע איסור! אישתיק [שתק] רב נחמן. לכתר דנפק [לאחר שיצא מבית המדרש]. אמר: מאי טעמא לא אמרי ליה דהא מני [מה טעם לא אמרתי לו שבריייתא זו כשיטת מי היא] — שיטת ר' מאיר היא, דלא בעי קביעותא לאיסורא [שאינו מצריך קביעות לאיסור] כדי לחייב אשם תלוי, דתניא [ששנויה בבביתא]: השוחט בשוגג אשם תלוי בחוץ למקדש — ר' מאיר מחייב אשם תלוי, משום שחיתת קדשים בחוץ, ולא חטאת, שמא יתברר שלא חטא מתחילה, ואשם זה חולין הוא, שבתחילה אחת אי אפשר לברר איסוריה [איסורו].**

שבחתיכה אחת אי אפשר לברר איסוריה [איסורו]. לכן הסברו של רבא, שהדבר נלמד מלשון הכתוב "מצוות", בלשון רבים? ומשיבים: איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל] כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ובא גוי ואכל את הראשונה, ובא ישראל אחריה ואכל את השנייה, לרבא — ליכא [אין כאן] "מצוות", כי אין שתי חתיכות בעידנא דאכל [בזמן שאוכל] ישראל, אלא רק חתיכה אחת, ופטור מאשם תלוי. וכן לשיטת ר' זירא — אי אפשר לברר איסוריה [איסורו]. שכבר נאכלה החתיכה השנייה, וגם לשיטתו פטור. אבל לשיטת רב נחמן — איקבע איסורא [נקבע האיסור] מתחילה, שהיתה שם חתיכה חלב, ולכן חייב. **איתיביה [הקשה לו] רבא לרב נחמן ממה ששנינו, ר' אליעזר אומר: כווי, שספק אם הוא חיה שחלבה מותר, או בהמה שחלבה אסור, וחייבים על שגגתו חטאת — חייבין על חלב באשם תלוי, למרות שלא נקבע האיסור, שמתחילה אין בו איסור ודאי! השיב לו רב נחמן: ר' אליעזר לא בעי קביעותא לאיסורא [אינו מצריך קביעות לאיסור] כדי לחייב אשם תלוי. עוד איתיביה [הקשה לו] רבא ממה ששנינו: אשה שמת בעלה בלא בנים ונתייבמה, וילדה ולד, ספק בן תשעה לראשון לבעל, או בן שבעה לאחרון ליבם — יוציא והולד כשר, וחייבין באשם תלוי, והרי לא נקבע שם איסור מתחילה! השיב לו רב נחמן: הא מני [זו גם כן כשיטת מי היא]? כשיטת ר' אליעזר היא, שאינו מצריך איסור קבוע כדי לחייב אשם תלוי. עוד איתיביה [הקשה לו] ממה ששנינו: אם לאחר ששימש עם אשתו, נמצא דם על הבגד שלה — טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה אתיום — טמאין וחייבין בקרבן, ותני עלה [ברייתא בבביתא עליה]: וחייבין באשם תלוי, למרות שלא נקבע איסור! אישתיק [שתק] רב נחמן. לכתר דנפק [לאחר שיצא מבית המדרש]. אמר: מאי טעמא לא אמרי ליה דהא מני [מה טעם לא אמרתי לו שבריייתא זו כשיטת מי היא] — שיטת ר' מאיר היא, דלא בעי קביעותא לאיסורא [שאינו מצריך קביעות לאיסור] כדי לחייב אשם תלוי, דתניא [ששנויה בבביתא]: השוחט בשוגג אשם תלוי בחוץ למקדש — ר' מאיר מחייב אשם תלוי, משום שחיתת קדשים בחוץ, ולא חטאת, שמא יתברר שלא חטא מתחילה, ואשם זה חולין הוא, שבתחילה אחת אי אפשר לברר איסוריה [איסורו].**

עיונים

מאיר צריך להביא חטאת, אלא שהתקשו בדבר, שאם כן מה הוכחה יש מכאן לחיוב אשם תלוי! (ר' עקיבא איגר). ואכן לדעת רבינו גרשום ורוב המפרשים, ר' מאיר מחייב כאן אשם תלוי, שהרי דינו של קרבן זה תלוי ועומד, ומתחילתו ספק חולין הוא, שהרי אם ייודע לו ספיקו, אפילו לאחר שכבר נשחט — דינו לדעת ר' מאיר כחולין בעורה (ראה להלן כג,ב).

אורה ההלכה

שתי חתיכות איקבע איסורא אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע, כיצד? אבל חלב וספק אם היה כוית או פחות מכוית; או שהיתה לפניו חתיכה חלב וחתיכה שומן ואכל אחת מהן ואין יודע אי זה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בבית ובעל אחת מהן ואין יודע אי זה מהן בעל; שבת וחול ועשה מלאכות באחד מהם ואין יודע באי זה יום עשה, או שעשה מלאכה בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה עשה — הרי זה מביא אשם תלוי וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן, ואכלה — פטור שהרי אין כאן איסור קבוע. וכל האוכל חלב הכוי פטור מאשם תלוי, שהרי אין כאן איסור קבוע. וכן הבא על אשה שהיא ספק נדה או ספק ערוה — פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד שלה לאחר זמן, והנשוא יבמתו בתוך שלושה חודשים וילדה, ואין יודע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון — הרי אלו פטורים מן הקרבן, וכן כל כיוצא באלו, שהרי אין שם איסור קבוע. כשיטת רב, לפי הסברו של רב נחמן, שסתם משנה להלן (כג,א) כמותו (לח"מ). (רמב"ם ספר קרבנות הלכות שגגות פ"ח ה"א).

בא גוי ואכל את את הראשונה מי שהיו לפניו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ובא גוי ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל השנייה — הרי זה חייב באשם תלוי, הואיל והיה שם איסור קבוע. כרב נחמן (לח"מ). (רמב"ם שם).

השוטח אשם תלוי בחוץ אשם תלוי שהקריבו בחוץ — פטור (יש מסבירים: מחטאת, ראה רדב"ן, ויש שמסבירים: מאשם תלוי. ערוך לנר ועוד) שהרי לא נקבע האיסור. כשיטת חכמים בבביתא כאן, ולא כשיטת ר' מאיר. והראב"ד כתב שחייבים עליו חטאת, על פי תוספתא זבחים (פ"ב ח). (רמב"ם שם הלכות מעשה הקרבנות פ"ח ה"י).

שתי חתיכות איקבע איסורא בתוס' (בעמוד הקודם) כתבו כי לדרך זו, מה ששנינו במשנה: שבת יום חול ועשה מלאכה באחת מהן, יש להבינו שעשה מלאכה בין השמשות של מוצאי שבת, לאחר שכבר נקבע איסור המלאכה בשבת. אבל אם עשה מלאכה בבין השמשות של ערב שבת, כיון שלא הוקבע איסור מתחילה, אינו מביא אשם תלוי. אבל בתוספתא (פ"ב טו) מפורש לא כן, וכן משמע מדברי הרמב"ם. וטעם הדבר, מפני שיש להבחין בין "חזקת איסור", המוכרת במקומות שונים בתלמוד, שם מדובר בדבר אסור, שאנו מניחים שאיסורו נשאר עליו, לבין "איקבע איסורא", שמשמעו שבספק שלפנינו אחד הצדדים הוא ודאי של איסור, וזה קיים גם בין השמשות של ערב שבת (ערוך לנר לעיל ז"ב).

חתיכה אחת לא קבעה איסורא מדברי הרמב"ם (הל' שגגות פ"ח ה"ג) עולה כי גם בחתיכה אחת, כל שנקבע האיסור — חייב על כך אשם תלוי, שפסק כי האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: זה שאכלת חלב היה (וכך נקבע איסורו), ועד אחד אומר: לא אכלת חלב — חייב באשם תלוי (כסף משנה, פני יהושע גיטין ע"א).

ובא גוי ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל את השניה מתוך הדברים עולה כי המחלוקת בין הטעמים השונים נוגעת לשעה שבה צריך שיהיו שם שתי חתיכות; לרבא, הלמד מלשון הכתוב — צריך שיהיה הדבר בשעת אכילה, שהרי נאמר "ועשה... מצוות"; לר' זירא, הסבור שצריך שנתן יהיה לברר איסורו — מיד לאחר האכילה; ואילו לשיטת רב נחמן, שהדבר תלוי בקביעות איסור — די שיהיו שתי חתיכות מתחילה, גם אם נעלמה אחת מהן.

והעירו המפרשים כי לכאורה יש "נפקא מינה" במקרה של שני ישראלים, שאכלו בזה אחר זה, שלדעת ר' זירא הראשון חייב, מפני שנתן היה לברר את איסורו, והשני פטור. ולרב נחמן שניהם חייבים, שהרי היה איסור קבוע מתחילה. ויש שכתב כי אפשר שבכגון זה גם לדעת ר' זירא גם השני חייב, מפני שאפשר לברר את איסורו אם הראשון יעיד שטעם טעם שומן, ודווקא אם אכל הגוי את הראשון נקרא אי אפשר לברר, שגוי אינו נאמן להעיד (ערוך לנר). ואילו הראשון כתב שבמקרה שישראל אכל את הראשונה, הואיל והראשון מביא אשם תלוי — גם השני צריך להביא אשם תלוי, והוא לדעת הכל (בש"מ).

השוטח אשם תלוי בחוץ ר' מאיר מחייב וחכמים פטורין יש שהבינו כי לדעת ר'

מסורת הש"ס
 ו. משנה כריתות כה,א.
 חולין מא,ב. כריתות כד,ב.
 תוספתא כריתות פ"ד ד.
 ז. משנה כריתות כה,א.
 כריתות כד,ב. כה,ב. תוספתא
 כריתות פ"ד ד.
 ח. ראה משנה כריתות
 כג,א.

גרסות
אמר רבה בר אבא אמר
רב יש בכת"י ובש"מ: ואמר
רב נחמן אמר רבה בר
אבא אמר רב וראה רש"י
והגמות הבי"ח.
אלא אומרין לו המתן
בש"מ כבמשנה להלן כה,א:
אלא אומרין לי המתן
וראה ברש"י.
שתייהן במזיד פטור
מכלום, שתייהן בשוגג
שניהן חייבין ברוב כתיב
ובמקורות: שתייהן במזיד
פטור, אכלום שנים בשוגג
שניהן חייבין וראה בעיני.

וחכמים פוטריין, שהרי מתחילה ספק הוא, ולא נקבע איסורו. ומכאן שלדעת ר' מאיר אין צורך בקביעת איסור מתחילה. ושואלים: ואמאי [ומדוע] היה אומר לו רב נחמן שמשנה זו לענין נדה, שיטת ר' מאיר היא? לימא ליה [שיאמר לו] ששיטת ר' אליעזר היא! ומשיבים: הא קא משמע לן [דבר זה היה משמע לן] שר' מאיר בשיטת ר' אליעזר קאי [עומד]. הולך באותה שיטה.

ב אמר רבה בר אבא אמר רב: היתה חתיכה אחת לפניו, ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה – באנו למחלוקת ר' אליעזר וחכמים, לדעת חכמים – פטור (שלפעמים צריך שיהיו שם שתי חתיכות), ולדעת ר' אליעזר חייב. ושואלים: לדעת ר' אליעזר מאי איריא כי אכלה [מה שייך מדוע מדובר דווקא כאשר אכלה] כלומר, כאשר בא לידי ספק? אפילו לא אכלה נמי [גם כן] יכול להביא אשם תלוי, דהתנן [שהרי שנינו במשנה], ר' אליעזר אומר: מתנבב אדם אשם תלוי בכל יום! אמר רב אשי: כוונת רב היא לשיטת ר' אליעזר אליבא [על פני] שיטתו של כבא בן בוטא, שאין מביאים אשם תלוי אלא אם בא לידי ספק, דתנן [ששנינו במשנה] שבבא בן בוטא היה מביא אשם תלוי בכל יום, חרץ מן היום שלאחר יום הכיפורים, שרצה להביא גם באותו יום, אלא שהיו אומרים לו חכמים: המתן עד שתכנס לבית ספק, שהרי יום הכיפורים עצמו מכפר על חייבי אשם תלוי, וכן היה נוהג.

ג תנו רבנן [שנו חכמים]: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב, בא ישראל ואכל את הראשונה, בא גוי ואכל את השנייה – אותו ישראל שאכל את הראשונה חייב באשם תלוי, וכן אם אכל את השנייה כלב, וכן עורב. אולם אם בא גוי ואכל את הראשונה, ואחריו בא ישראל ואכל את השנייה – הרי הוא פטור, מפני שלא היתה לפניו אלא חתיכה אחת. ורבי מחייב, שלשיתו אין צורך בשתי חתיכות. אם אכל את הראשונה בשוגג, ונודע לו שיש בה ספק, ואכל את השנייה במזיד, שידע שהוא ספק ואכלה – חייב אשם תלוי על הראשונה, שכשאל בשגגה היו לפניו שתי חתיכות. אבל אם אכל את הראשונה במזיד, והשנייה בשוגג – פטור, שבשעה שאכל בשגגה היתה לפניו רק חתיכה אחת, ורבי מחייב. אם אכל שתייהן במזיד – פטור מכלום, שהרי המזיד אינו מביא קרבן. אכלו שני אנשים את שתייהן בשוגג – שניהן חייבין אשם תלוי. והשני לא מן הדין הוא חייב, שהרי בשעה ששגג היתה שם רק חתיכה אחת, אלא שאם אהא אומר פטור, ומשמע מכאן שהוא זה שאכל את ההיתר – הרי קבעת את הראשונה בחטאת. ומעתה נברר: ומנו [ושיטת מו' היא]. שאין השני צריך להביא מן הדין? אי [אם] שיטת רבי היא – אי מן הדין וכן הדין הוא, שהרי לשיטתו גם בחתיכה אחת מביא אשם תלוי! אי רבנן [אם שיטת חכמים], שמביא אשם תלוי רק אם היו לפניו שתי חתיכות, וכי משום הטעם שלא נקבע את הראשון בחיוב חטאת, נימא ליה [נאמר לו] לשני: אייתי [הבא] חולין לעזרה? שהרי אינו צריך להביא אשם תלוי! אמר רב אשי:

וחכמים פוטריין – ללא איקבע איסורא, דשמא חולין הוא. ואמאי – אלטער ללא אמר לו רבי מאיר היא? הוה ליה למימר אשמעמיה דרבי אליעזר היא! בשיטת רבי אליעזר אמרה – משום הכי מחייב, דלא צני קציעות איסור. והאי דלא הוה אמר ליה רבי אליעזר היא – לא איכפת ליה, משום דממילא הוה מני ידע. אמר רבא כו' – אף על גז דאמרי לעיל פטור, דצעינן שתי חתיכות – לאו דצני הכל אמרי. דהא רבי אליעזר מחייב כיון דאמר דמתנדב אדם כו', וליכא למימר חולין לעזרה מייתי – הכא ודאי מיחייב, הואיל וזא לידי ספק. מתנדב אדם כו' – טעמיה דרבי אליעזר נגמרא מפרש צפרק צתרא (כריתות כה,א). אמר רב אשי – האי דצעינן מקצת איסורא לרבי אליעזר – אליבא דצנא בן צוטא קאמר, דאמר צפרק צתרא (שס) שהיה מביא אשם תלוי בכל יום חוץ ממוצאי יום הכיפורים. אמר: המעון הזה! אילו מניחים אותי הייתי מביא, אלא אומרים לי (כו'): המתן עד שתיכנס לבית הספק. כלומר, המתן עד למוחר, שיש מקצת ספק שמה טהאת היום. אכל מוצאי יום הכיפורים אין לחוש בך, דהא כיפר עליו יום הכיפורים על ספקו. כדאמרין צפרק צתרא (שס): חייב אשמות תלוין שעבר עליהן יום הכיפורים – פטורין. ואליבא דהאי צעינן מקצת ספק, כגון חתיכה אחת, אפילו לרבי אליעזר. אכל רצנן דפליגי אדריבי אליעזר צפרק צתרא (שס) דאמרי: אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת, ואי מייתי הו' מניסין חולין לעזרה – הכא נמי פטרי, דדוקא צעינן, כדקרינן "מנוות". וכן אם אכל כלב – את השנייה, או עורב – חייב ישראל, הואיל ובשעה שאכל הוה חתיכה משתי חתיכות. פטור – לליכא שתי חתיכות. ורבי מחייב – ללא צני שתי חתיכות. ואת השנייה במזיד – שהיה יודע שספק הוא. חייב – אשם תלוי אקמיימא, דצנא גוי, ומשתי חתיכות הוא. פטור – דצנא שוגג לא הו' שתי חתיכות.

תוספות

וחכמים פוטריין – לאו היינו חכמים דלקמן דפליגי עליה דרבי מאיר פרק "המביא" (כריתות כג,ב) דאמר: ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, דאם כן הקדש גמור הוא וחייבין עליו בחוץ. אלא חכמים היינו כרבי מאיר ועדיפי מרבי מאיר, ופטרי אפילו קודם שנודע לו.

באנו למחלוקת רבי אליעזר וחכמים כו' מאי איריא כי אכלה אפילו כי לא אכלה נמי דהא תנן רבי אליעזר אומר מתנדב כו' – ואם תאמר: מאי פריך? אין הכי נמי מתנדב. אבל הכא הוא מחייב אשם עבור חטאו, וקא משמע לן צריך שביאינו ולא בעינן חתיכה משתי חתיכות! ועוד קשה: אמאי לא פריך ליה לעיל על ההיא דרבי אליעזר אמר: כיו חייבין על חלבו אשם תלוי? ויש לומר, דלכילי פרי: מאי איריא כי אכלה כו', פירוש: על כרחך האי רבי אליעזר דהכא לאו היינו רבי אליעזר דכו', דאם כן מאי קא משמע לן רב נחמן? אלא לעיל גרס "רבי אלעזר" והכא גרס "רבי אליעזר", דהוא בר פלוגתיה דרבי יהושע. וכן מוכח הסוגיא מטעמים אשר פירשתי. ולכך פריך: הא דאמר דבחתיכה אחת מחייב רבי אליעזר אשם תלוי, מנא לך? הא לא משכחת דרבי אליעזר לא מצריך שתי חתיכות, אלא מטעמא דאמר: מתנדב אדם אשם [תלוין] בכל יום, ומשום הכי מייתי אפילו בחתיכה אחת, ואם כן, אפילו כי לא אכל נמי! ומשני: רבי אליעזר [אליבא] דבבא בן בוטא [קאמר], ובמוצאי יום הכיפורים כדפירש הקונטרס. ואתא לאשמועינן דרבי אליעזר סבר יש אם למסורת, ו"מצות" כתיב, (ואף על גב) דאשכחנא דרבי אליעזר אית ליה פרק קמא דקדושין (יח,ב) יש אם למסורת גבי "בבגדו בה". ואם כן ליתני: אכלה – חובה, ד"מצות" כתיב בה, לא אכלה – נדבה, מכל מקום על כרחך לא אייתי אשם טעמא דסבר דיש אם למסורת, דאם כן מצי מייתי כמו כן אחרוני טובא דסבר דיש אם למסורת. ועוד, אפילו סבר בעלמא דיש אם למסורת סבירא ליה ליה אשם למקרא מטעם שפירשתי לעיל.

עיונים

הא קא משמע לן ד' מאיר בשיטת ר' אליעזר קאי ולא הוצרך לומר ששיטת ר' אליעזר היא. שהרי שיטת ר' אליעזר עצמו כבר ידועה מן הקושיות שהקשה לו רבא, מכיו, ומספק בן תשעה לראשון וכו' (רש"י).

חתיכה ספק של חלב ספק של שומן וכו' באנו למחלוקת ר' אליעזר וחכמים יש שפירש כי הדברים מתייחסים לדברי ר' אליעזר בענין כיו, שחייב על חלבו אשם תלוי, ולחכמים החולקים עליו (ערוך לנר). אבל רש"י הסביר שרב אינו מתייחס לדברי ר' אליעזר בענין חלב כיו (שאם כן לא היה מקום לשאול "מאי איריא כי אכלה", שהרי במקרה זה מדובר). אלא הוא למד דבר זה מדברי ר' אליעזר במשנה להלן (כה,א) שיכול אדם להתנדב אשם תלוי, ומכאן יש להסיק כי בכל מקרה שבא לידי ספק, וגם בחתיכה אחת – חובה עליו להביא אשם תלוי. ובתוס' טענו כי בענין כיו מדובר בר' אלעזר ולא בר' אליעזר, ואילו ר' אליעזר עליו מדובר כאן מצריך שתי חתיכות כמו חכמים, והמחלוקת ביניהם אינה האם חייב להביא אשם תלוי במקרה של חתיכה אחת, אלא האם ראוי להביא למרות שאינו חייב, ולדעת ר' אליעזר ראוי להביא אשם תלוי מפני שעל כל פנים יש חשש איסור בחתיכה שאכלה (תוס' בש"מ. ראה כתר ישועה).

בא גוי ואכל את השנייה חייב וכן כלב וכן עורב והוא לדעת הסבור שצריך שיהיה ניתן לברר איסורו, לומר שכל שניתן לברר איסורו בשעת האכילה חייב באשם תלוי, גם אם בשעת ההקרה שוב אין הדבר אפשרי, ובדרך "לא זו אף זו", לא רק בגוי שאפשר לברר את הדבר אם ישאלוהו (במס'יח לפי תומנו). אלא אפילו כלב שהחתיכה שוהה במעיו ואפשר לברר בפתחת בטנו, ואפילו עורב שמיד בשעת אכילה מתעכל המזון במעיו (ערוך לנר).

בא ישראל ואכל את השנייה פטור ורבי מחייב רש"י הסביר כי לשיטת חכמים פטור – מפני שצריך שתי חתיכות, ואילו רבי סבור כי אין צריך שתי חתיכות (רש"י). אבל ראשונים

אורח ההלכה
 היו לפניו שתי חתיכות וכו' מי שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן וזא גוי או כלב ואכל את השנייה, או שאכל גוי או כלב את הראשונה ובא ישראל ואכל השנייה, או שאכל ראשונה בודון ושניה בשגגה, או שאכל ראשונה בשגגה ושניה בודון – הרי זה חייב באשם תלוי, הואיל והיה שמה איסור קבוע. אבל שתייהן בודון – פטור מקרבן, אבל שתייהן בשגגה – מביא חטאת, אבל את הראשונה בשגגה ובא אחר ואכל את השנייה בשגגה – שניהם חייבים באשם תלוי, וכן כל כיוצא בזה. כרבי, שרב נחמן פסק כמותו. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות שגגות פ"ח ה"ד).

מסורת הש"ס
 א. כריתות יח, ושם סומנו מקבילות).
 ב. שבועות יט, ב, תוי"כ ויקרא ה, יח. ילקיש תורה תעט.
 ג. כריתות ח, טו, ב.
 ד. משנה שבועות ב, ב.
 כריתות כו, א, תוי"כ ויקרא טו, כא. ירושלמי יומא פ"ח ח"ו. ילקיש תורה תקעב.
 ה. (חב"ט) ב"מ כ, ב, זבחים כה, ב.

גרסות

הלכך אמרין ליה בכת"מ ועוד: הואיל וכך אמרין ליה. רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים בכת"מ ובש"מ: ור' אלעזר בר' שמעון אמרו ובמקבילות: ור' אלעזר בר שמעון ורבי שמעון בר יהודה אמרו משום ר' שמעון.

רבא אמר ברוב כות"מ: רבה אמר.

אמר ליה אב"י ברוב כות"מ: אמר ליה אב"י לרבה.

מחלקות לחטאות בכת"מ: מחלקות לחטאות הרבה.

דאי סלקא דעתך ידיעות אין מחלקות יש בכת"מ וכן הגיהו בדפוסים החדשים: דאי סלקא דעתך ידיעות ספק מחלקות.

אמר ליה רבא הודע בש"מ ובב"ח: א"ל רבא תרדא הודע וברבינו גרשום: אמר ליה תרדא.

דילמא כוליה יומא מאורתא בכת"מ: דילמא הוא דאיכא כוליה יומא מאורתא.

אמר ליה רבה בר בר חנה יש בכת"מ: אמר ליה רבא ובש"מ: אמר ליה ובדפוסים החדשים הגיהו: אמר ליה רבא בר חנן.

תרדא יש בכת"מ: תרדא יש בכת"מ וברבינו גרשום: תרדא וכן יש בכת"מ במקבילות, ובערוך: תרדא וכן הגיהו בדפוסים החדשים.

לשון

תרדא שני פרושים יש לביטוי זה, האחד שוטה, ובערוך (שגרסו "תרדא") פירש כי הוא קרוי כן על שם שהוא מוריד ריר מפיו. ויש שפירשו: עצל.

איש"ם

רבא בר חנן בן הדור הרביעי לאמוראי בבב. רבא בר (רב) חנן היה בן דורם של אב"י ורבה (בר רב יוסף בר תמא). הוא מוזכר מספר פעמים בתלמוד כתלמיד של רבה, כשהוא יושב לפניו יחד עם אב"י בפומבדיתא, שם היה גם מושבו של רבא בר חנן. נראה כי שניהם נחשבו בעיני רבה כנאמני תלמידיו, שעל שניהם סמך שיספידוהו כראוי לאחר מותו. יותר מכל מצאנו את רבא בר חנן דן עם אב"י, מקשה עליו קושיות ושואל אותו שאלות בהלכה. ממקום אחד עולה כי היה שכנו של רב יוסף, ולא קיבל את דעתו בדיון שהיה ביניהם בעסקי שנתו.

ר' אליעזר היא, שאמר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. הילכך אמרין ליה [משום כך] אומרים אנו [לך] לשני, אייתי [הבא] אשם תלוי ואתני [והתנה]: אי [אם] אבל ראשון שומן, ונמצא שהוא, השני, אבל חלב – ליהוי [שהיה זה] כפרה, ואי [ואם] לא, שהראשון אכל את החלב והוא אכל שומן – ליהוי [שהיה] נדבה.

תנו רבנן [שנו חכמים]: אכל ספק חלב בשגגה ונודע לו שאכל ספק חלב, ושוב אכל ספק חלב ונודע לו – רבי אומר, אומר אני: כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת, אם היה מתברר שוודאי חלב אכל – כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת מחתיכות הספק שנודע לו שאכל ר' יוסי בר' יהודה ור' אלעזר ור' שמעון אומרים: אין מביא אלא אשם תלוי אחד, שנאמר: "והביא איל תמים... וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג" (ויקרא ה, יח), וכפל הלשון בא ללמד – אפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא אחת. אמר ר' זירא, כאן שנה רבי, כלומר, ממה ששנינו: אכל ספק חלב ונודע לו... כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת, יש ללמוד שידיעות ספק מחלקות לחטאות, שלמרות שלא נודע לו בוודאות שחטא בין אכילה לאכילה, אלא ספק היה בידו, אם מתברר לו לבסוף שאכן חטא – מביא חטאת על כל שגגה ושגגה. רבא אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא רק ידיעה ודאית. אלא הכי קתני [כך] הוא שונה: כשם שאם היתה לו ידיעה ודאית, שנודע לו חטאו בין אכילה לאכילה – מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעה ספק, שנודע לו שחטא בספק – מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. אמר ליה [לך] אב"י: ואת לא תסברא [וכי אתה אינך סבור] שידיעות ספק מחלקות לחטאות? דאי סלקא דעתך [ושאם עולה על דעתך לומר] שידיעות ספק אין מחלקות לחטאות, וחטאת אחת מביא על הכל, אמאי [מדוע] מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת? והתניא [והרי שנויה ברייתא], כללו של דבר: כל שחלוקין בחטאות – חלוקין באשמות! אלא מכאן אתה מסיק כי כשם שידיעות הספק מחלקות לאשמות – כך הן מחלקות לחטאות! אמר ליה [לך] רבא בר חנן לאב"י, ולדידך דאמרת [ולשיטתך] שאתה אומר ומסיק כי ידיעות ספק, מתוך שהן מחלקות לענין אשם תלוי הריהן מחלקות גם לחטאות, אלא מעתה, אכל בהעלם אחד כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים, שיש

רבי אליעזר היא, דאמר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. הילכך אמרין ליה, אייתי אשם תלוי ואתני. ואתני ואתני – ליהוי כפרה, ואי לא – ליהוי נדבה.

תנו רבנן: אכל ספק חלב ונודע לו, ספק חלב ונודע לו – רבי אומר, אומר אני: כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: אין מביא אלא אשם תלוי אחד, שנאמר: "על שגגתו אשר שגג" – אפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא אחת. אמר ר' זירא, כאן שנה רבי: ידיעות ספק מחלקות לחטאות, רבא אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא הכי קתני: כשם שאם היתה לו ידיעה ודאית – מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעה ספק – מביא חטאת על כל אחת ואחת. אמר ליה אב"י: ואת לא תסברא? דאי סלקא דעתך? ודתניא, אין מחלקות לחטאות, וחטאת אחת מביא על כל אחת ואחת – חלוקין באשמות! אמר ליה רבא בר חנן לאב"י, ולדידך דאמרת: ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא מעתה, אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים, ויום הכיפורים במקום אשם תלוי קאי, הכי נמי דמביא שתי חטאות? הא בהעלם אחת אכלינן! אמר ליה אב"י: ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר על דלא מתידע ליה? דילמא והוא דמתידע ליה! אמר ליה רבא: ה"הודע ולא הודע" תנן. איפא דאמרי, אמר ליה רבא בר חנן לאב"י: מה אילוי אכל כזית חלב שחרית ביום הכיפורים וכזית חלב במנחה ביום הכיפורים, הכי נמי דמיחייב שתי חטאות? אמר ליה אב"י: ומאן לימא לן דיום הכיפורים כל שעתא מכפר? דילמא כוליה יומא מאורתא! אמר ליה רבא בר חנן: תרדא,

רבי אליעזר היא – הילכך ליכא למימר חולין לעזרה נינהו. ואתני – אי ראשון שומן אכל ודאי – השני חלב, ואי אכל ודאי חלב מפקא – ליהוי ליה כפרה להגין עליו עד שידע לו, ויצא מטאת, ואי לא – ליהוי נדבה. ונודע לו – שספק הוא. כשם – שאם יודע לו נאחרונה שכולן ודאי חלב היו – ודאי ליהוי מביא מטאת על כל אחת ואחת, ידיעות ספק שזניטים מחלקות לחטאות, דלא הוי העלם אחת. כך מביא אשם תלוי על כל אחת – זמן שלא נודע לו ידיעה ודאית. כאן שנה רבי – כדפרישית. אלא מעתה אכל כזית חלב קודם יום הכיפורים וכזית חלב לאחר יום הכיפורים – ושתיהם נהעלם אחת. במקום אשם תלוי – נדקמתי נפרק נפרק (כריתות כה, ח). חייבי אשמות תלויים שזכר עליהן יום הכיפורים (פטורים), והוא ליה כידעת ספק. דילמא – הא דלמרינן: יום הכיפורים מכפר – והוא דמתידע ליה שספק חלב אכל. הודע ולא הודע תנן – נפרק קמא דשנועות (יב, ב) מפרש בגמרא: זין שנודע לו ספקו זין שלא נודע לו ספקו קודם יום הכיפורים – יום הכיפורים מכפר. אלמא, אף על גב דלא מתידע ליה לגמרי – מכפר. תרדא = שוטה, לשון אחר: עצל.

תוספות

והתניא כל שחלוקות כו' – ואף על גב דרבי יהודה קאמר לה לעיל (טו, ב), מכל מקום לא משמע דפליג עליה רבי בהא. ולרבי יוסי ברבי יהודה הכי פירושו: כל שחלוקות לחטאות, כגון חלב ודם פיגול ויותר – חלוקין לאשמות, דצריך להביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. אבל בידיעה לא קמיירי. וגם לרבא הכי פירושו: כל שחלוקות לחטאות בידיעת ודאית – חלוקות לאשמות בידיעת ספק.

אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים – דהשתא איכא שתי אשמות, אכילת חלב דלפני יום הכיפורים כיפר יום הכיפורים במקום אשם, ואכילת חלב דלאחר יום הכיפורים הביא עליו אשם, והשתא איכא שני אשמות – הכי נמי דאם נודע לו אחר כך על שניהן שיביא שתי חטאות! והא אכלם בהעלם אחת! אלא לא מייתי. ואם כן שמע מינה דהאי כללא "וכל שחלוקין" כו' ליתא, שהרי הכא איכא שני אשמות וליכא כי אם חטאת אחת.

אמר ליה דילמא יום הכיפורים אינו מכפר אלא אם כן הודע – ועתה

כל שעתא מכפר? דילמא כוליה יומא מאורתא! אמר ליה רבא בר חנן: תרדא,

כיניהם חילוק לענין אשם תלוי, שהואיל ויום הכיפורים במקום אשם תלוי קאי [ועומד]. שמי שהיה בידו ספק עבירה ועבר עליו יום הכיפורים – פטור מלהביא אשם תלוי, אם כן, על מה שאכל קודם יום הכיפורים, ועל מה שאכל לאחריו – מביא אשם תלוי, הכי נמי [כך גם כן] תאמר שאם נודע לו שוודאי חלב אכל שמביא שתי חטאות, על מה שאכל קודם יום הכיפורים ועל מה שאחריו? הא [הרי] בהעלם אחת אכלינן [אבל אותם]! אלא בהכרח, לא כל מה שמחלק לענין אשמות מחלק לענין חטאות. אמר ליה [לך] אב"י: ומאן לימא לן [ומי יאמר לך] שיום הכיפורים מכפר על ספק עבירה דלא מתידע ליה [שלא נודע לו]. שאתה מניח שהוא מחלק לענין אשם תלוי? דילמא והוא דמתידע ליה [שנמא מכפר רק על ספק שנודע לו]. שקודם יום הכיפורים נודע לו שאכל ספק חלב! אמר ליה [לך] רבא: אין אתה יכול לומר כן, שהרי יום הכיפורים מכפר על הודע ולא הודע תנן [שנינו]. ופירושו: בין אם נודע לו ספקו, ובין אם לא נודע לו ספקו! ואם כן הקושיה על הוכחתו של אב"י בעינה עומדת. איכא דאמרי [יש שאומרים] בנוסח אחר, אמר ליה [לך] רבא בר חנן לאב"י: לשיטתך שידיעות ספק מחלקות לחטאות מתוך שהן מחלקות לאשמות, מה אילוי אכל בהעלם אחת כזית חלב שחרית ביום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים במקום אשם תלוי עומד, וכאילו נודע לו ספקו באמצע, הכי נמי דמיחייב [כך גם כן] תאמר [שחזרתי] שתי חטאות? שתי חטאות! אלא מעתה, אכל בהעלם אחת מביא לאשמות מחלק לחטאות, וגם לא ידיעת ספק. אמר ליה [לך] אב"י בדיחה: ומאן לימא לן [ומי יאמר לך] שיום הכיפורים כל שעתא מכפר, שאתה מחלק בו בין אכילה לאכילה? דילמא כוליה יומא מאורתא [שנמא כל היום כולו מכפר, מן הערב] ועד סופו! אמר ליה [לך] רבא בר חנן: תרדא [שוטה]. עיונים

והתניא כללו של דבר כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות קושיה זו מניחה כי רבי אינו חולק על ברייתא זו, הואיל ולא אמר כן במפורש (תוס'). והעירו בתוס' כי ניתן לפרש כלל זה גם לפי ר' יוסי בר' יהודה, הסבור שעל כמה ידיעות ספק אינו מביא אלא אשם תלוי אחד, והוא אם נבין כלל זה ביחס לחילוק איסורים, שהאוכל בהעלם אחד איסורים מכמה שמות, כגון חלב ודם ופיגול ויותר, כשם שחלוקים לענין חטאות בידיעה ודאית – כך הם חלוקים באשמות אם נודע לו ספק בכל אחד מהם.

ידיעות ספק מחלקות לחטאות שהואיל ונודע לו לאחר מכן שחטא בוודאי, כל הידיעות שהיו בין אכילה לאכילה מחלקות, למרות שהיו בשעתן ידיעות ספק (רבינו גרשום). אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים וכו' בתוס' פירשו כי כלל זה שאב"י מסתמך עליו, שכל שחלוק לחטאות חלוק לאשמות – אין להוכיח ממנו, מפני שאינו מוחלט. שאם כן, כשם שיום הכיפורים מחלק לענין אשמות – כך היה צריך לחלק לענין חטאות. והרי אם היה אוכל ספק חלב לפני יום הכיפורים וספק חלב לאחר יום הכיפורים, בלא ידיעת ספק באמצע – יש בכך חלוקה לאשמות. שהרי יום הכיפורים כיפר על הכזית הראשון, והוא צריך להביא אשם תלוי על הכזית השני. אבל במקרה שנודע לו שמה שאכל היה ודאי חלב – בוודאי אין בו חילוק לחטאות, שהרי רק ידיעה מחלקת בין האכילות לענין חטאות, וכאן אפילו ידיעת ספק לא היתה. ואילו הרא"ש מסביר כי אין זו רק דחייה של ההוכחה שהביא אב"י, אלא סתירה של עמדתו. שכן מצד הסברה אין מקום לומר שידיעת ספק תחלק לחטאות, שהרי לא היתה כאן ידיעה של שגגה המחייבת חטאת, ואב"י מסתמך איפוא רק על הכלל, שכל שחלוק לחטאות חלוק לאשמות. ועל כך משיב רבא בר חנן, כי יום הכיפורים יוכיח, שאף שהוא מחלק לענין אשמות, מכל מקום אינו מחלק לענין חטאות, מפני שהוא נוהג את העקרון הבסיסי

אורה ההלכה ספק חלב ונודע לו ספק חלב ונודע לו – האוכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שומן אכל, ואחר שנולד לו הספק אכל חתיכה משתי חתיכות אחרות, ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שומן – הרי זה מביא שני אשמות תלויים. ופסק הרמב"ם כרבי, למרות שחביריו חלוקים עליו, מפני שהאמוראים פירשו את דבריו (כס"מ). (רמב"ם ספר קרבנות הלכות שגגות פ"ח ח"ז).

אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות מי שאכל חתיכה משתי חתיכות ונסתפק לו אם אכל חלב או שומן, ואכל חתיכה אחרת משתי חתיכות ונסתפק לו אם אכל חלב או שומן, ואחר כך נודע לו בוודאי שחלב אכל בראשונה ובשניה – אינו חייב אלא חטאת אחת, שידיעת ספק שהיתה לו בינתיים, אף על פי שמחלקת לאשמות. אינה מחלקת לחטאות. כהסבר רבא לשיטת רבי, וכן דעת ר' יוחנן להלן (כס"מ). (רמב"ם שם פ"ו ה"ב).

הודע ולא הודע שעיר המשתלח של יום הכיפורים מכפר על כל עבירות שבתורה, הקלות והחמורות, בין שעבר בודון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו, הכל מתכפר בשעיר המשתלח. (רמב"ם ספר המדע הלכות תשובה פ"א ה"ב).

אכל ושתה בהעלם אחת — ציט הכיפורים, אינו חייב אלא אחת — דשמה בכלל אכילה. דמתידע ליה — כלומר, אי שיעור דהוי אפשר לאודועי, וכיון דליכא שהות דיום הכיפורים נגמית כדי ידעה — קס ליה ההוא שיעור נמקוס ספק ידעה נאשס תלוי. רבנן היא — רבי יוסי ורבי אלעזר. אכל היום — משל הקדש שזה חלי פרוטה. נהנה — נמדי דלאו נר

אכילה. ומכאן עד שלש שנים — ונהעלס אמת. הא כפר עליו יום הכיפורים — שנימס על חלי שיעור קמא. ואי ידעו ספק מחלקות — הא הוה יום הכיפורים כדעת ספק, ואמאי מנטרפין? היינו דתלי לאשם בחטאת — דכשם שאם היטה ידעה ודלית נגמית היטה מחלקת לחטאות, דכמי (ויקרא ה): "או הודע אליו חטאתו" — כן ידעת ספק מחלקת לאשמות, ומציא אשם תלוי על כל אחת ואחת. אלא לריש לקיש חטאת נאשס ציני ליה למיתלי, כשם שידעת ספק מחלקת לאשמות — כן מחלקת לחטאות, ולכשידע לו נאחרונה יצא חטאת על כל אחת ואחת, דהא עיקר ידעת ספק נאשס כתיבא. אחד טמא ואחד טהור — ואין ידוע איזה טמא ואיזה טהור. ולא נכנס — למקדש. בשני ונכנס — למקדש. חייב — על ציאת מקדש. דממה נפשך איכא ידעה ודלית, וטמא הוא, שהרי הלך נשמה. בשני ונכנס — ונכנסו שני נעלמה ממנו טומאה דכניסה ראשונה — חייב.

תוספות

יש שתי חטאות כמו שתי אשמות. אמר ליה רבא בר רב חנן תרדא, רבא בר רב חנן היה חבר אבי, כדאיתא פרק "כיצד מברכין" (ברכות מ).

הא דנקט חלב שחרית ביום הכיפורים, ולא נקט מילתא דחיתר, וחייב קרבן עבור יום הכיפורים עצמו דאסורה באכילה — דאם כן צריך למינקט ככותבת שהוא שיעור אכילת יום הכיפורים, ונקט שיעור זוטא. ולכן נקט כזית חלב שהוא פחות.

תניא: יהרי שָבָא לְיָדוֹ סֶפֶק עֲבִירָה בְיוֹם הַכִּפּוּרִים אֲפִילוּ עִם חֲשִׁיכָה — פטור, שכל היום מכפר, כלומר, כל שעה ושעה שבו מכפרת! ועוד מתיב זירא, שידיעות ספק מחלקות לחטאות, ביום הכיפורים בהעלם אחת — אינו חייב אלא חטאת אחת על האכילה ועל השתייה, שאיסור אחד הוא. והא (והרי"ב) בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה (שלא היתה) שהות ביום דמתידע ליה וכפר ליה (שיכול היה להיודע לו ולכפר לו) אילו היתה לו ידיעת ספק, שהרי יום הכיפורים במקום אשם תלוי קאי (עומד). (והרי הוא שונה): אינו חייב אלא חטאת אחת. ואי סלקא דעתך (ואם עולה על דעתך לומר) שידיעות ספק מחלקות לחטאות, ליהייב (שיתחייב) שתי חטאות! בתשובה לכך אמרי (אומרים): כי (כאשר) אמר ר' זירא, שידיעות ספק מחלקות לחטאות — הרי זה לשיטת רבי, ואילו הא רבנן (ברייתא זו שיטת חכמים) היא, ר' יוסי בר' יהודה וחביריו, הסבורים לעיל כי ידעת ספק אינה מחלקת גם לענין אשם תלוי. ומקשים: והא מדסיפא (והרי מכיון שסופה) של אותה משנה שיטת רבי היא, דקתני (שהוא שונה שם): שתי ביום הכיפורים ציר של דגים, או מוריים (רוטב העשוי מדגים מלוחים), שטעמם מלוח מאד — פטור, שאינם עשויים לשתייה, אלא לטיבול, ונדייק מכאן: הא (אבל) אם שתי חומץ — חייב, ומני (ושיטת מי היא?) שיטת רבי היא, דתניא (ששנויה ברייתא): חומץ אין משיב את הנפש, ולכן אין חייבים על שתייתו ביום הכיפורים, רבי אומר, אומר אני: חומץ משיב את הנפש. ומדסיפא (ומתוך שבסופה) שיטת רבי, רישא נמי (ראשה גם כן) שיטת רבי! בתשובה לכך אמרי (אומרים): סיפא (סופה) שיטת רבי, רישא רבנן (ראשה כשיטת חכמים). איתיביה (הקשה לו) רבא לשיטת ר' זירא, שידיעות ספק מחלקת, ממה ששינוי לענין מעילה: אכל היום משל הקדש בשגגה, וחזר ואכל למחר, או נהנה היום משל הקדש (דבר שאינו בר אכילה) ושוב נהנה למחר, וכן אכל היום ונהנה למחר, או נהנה היום ואכל למחר, ואפילו נעשה הדבר מכאן ועד שלש שנים, מנין שהן מצטרפין זה עם זה לשווה פרוטה, לחייבו בקרבן מעילה? תלמוד לומר: "תמעול מעל" (ויקרא ה, טו) — ריבה. ואם ידעת ספק מחלקת, אמאי (מדוע) הם מצטרפים? הא (הרי) כיפר עליה (עליו) יום הכיפורים, שהרי דינו של יום הכיפורים כאשם תלוי! ובתשובה לכך אמרי (אומרים): כי (כאשר) מכפר יום הכיפורים הרי זה על דבר שהוא איסורא (איסור) בלבד, על ממונא (ממון) יום הכיפורים לא מכפר, והרי המעילה היא גם חיוב ממון. ואיבעית אימא (ואם תרצה אמור): כי (כאשר) מכפר יום הכיפורים הרי זה על כוליה שיעורא (שיעור שלם). על פלגא דשיעורא (חצי שיעור) לא מכפר.

רב אבי בר אבין: יאכל ושתה בהעלם אחת — אינו חייב אלא חטאת אחת. והא בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה (שלא היתה) שהות ביום דמתידע ליה וכפר ליה (שיכול היה להיודע לו ולכפר לו) אילו היתה לו ידיעת ספק, שהרי יום הכיפורים במקום אשם תלוי קאי (עומד). (והרי הוא שונה): אינו חייב אלא חטאת אחת. ואי סלקא דעתך (ואם עולה על דעתך לומר) שידיעות ספק מחלקות לחטאות, ליהייב (שיתחייב) שתי חטאות! בתשובה לכך אמרי (אומרים): כי (כאשר) אמר ר' זירא, שידיעות ספק מחלקות לחטאות — הרי זה לשיטת רבי, ואילו הא רבנן (ברייתא זו שיטת חכמים) היא, ר' יוסי בר' יהודה וחביריו, הסבורים לעיל כי ידעת ספק אינה מחלקת גם לענין אשם תלוי. ומקשים: והא מדסיפא (והרי מכיון שסופה) של אותה משנה שיטת רבי היא, דקתני (שהוא שונה שם): שתי ביום הכיפורים ציר של דגים, או מוריים (רוטב העשוי מדגים מלוחים), שטעמם מלוח מאד — פטור, שאינם עשויים לשתייה, אלא לטיבול, ונדייק מכאן: הא (אבל) אם שתי חומץ — חייב, ומני (ושיטת מי היא?) שיטת רבי היא, דתניא (ששנויה ברייתא): חומץ אין משיב את הנפש, ולכן אין חייבים על שתייתו ביום הכיפורים, רבי אומר, אומר אני: חומץ משיב את הנפש. ומדסיפא (ומתוך שבסופה) שיטת רבי, רישא נמי (ראשה גם כן) שיטת רבי, רישא רבנן (ראשה כשיטת חכמים). איתיביה (הקשה לו) רבא לשיטת ר' זירא, שידיעות ספק מחלקת, ממה ששינוי לענין מעילה: אכל היום משל הקדש בשגגה, וחזר ואכל למחר, או נהנה היום משל הקדש (דבר שאינו בר אכילה) ושוב נהנה למחר, וכן אכל היום ונהנה למחר, או נהנה היום ואכל למחר, ואפילו נעשה הדבר מכאן ועד שלש שנים, מנין שהן מצטרפין זה עם זה לשווה פרוטה, לחייבו בקרבן מעילה? תלמוד לומר: "תמעול מעל" (ויקרא ה, טו) — ריבה. ואם ידעת ספק מחלקת, אמאי (מדוע) הם מצטרפים? הא (הרי) כיפר עליה (עליו) יום הכיפורים, שהרי דינו של יום הכיפורים כאשם תלוי! ובתשובה לכך אמרי (אומרים): כי (כאשר) מכפר יום הכיפורים הרי זה על דבר שהוא איסורא (איסור) בלבד, על ממונא (ממון) יום הכיפורים לא מכפר, והרי המעילה היא גם חיוב ממון. ואיבעית אימא (ואם תרצה אמור): כי (כאשר) מכפר יום הכיפורים הרי זה על כוליה שיעורא (שיעור שלם). על פלגא דשיעורא (חצי שיעור) לא מכפר.

חומץ משיב את הנפש — לאשם בחטאת, שכשם שידיעה ודאית מחלקת בחטאת, כך ידעת ספק מחלקת באשם. אלא לדברי ריש לקיש, חטאת באשם מיבעיא (שהיא צריך לו לתלות). שכשם שידיעת ספק מחלקת לחיוב אשם תלוי — כך היא מחלקת לענין חיוב חטאת: אכן, קשיא (קשה הדבר). ורמי (ומשליכים), מראים (סתירה) מדברי ר' יוחנן, ורמי (ומשליכים), מראים (סתירה) מדברי ריש לקיש. דתניא (ששנויה ברייתא): היו שני שבילין בדרכו למקדש, אחד מהם היה טמא, שקבור שם מת, ואחד טהור, ואינו יודע איזה מהם טמא ואיזה טהור, והלך בראשון ולא נכנס למקדש, ואחר כך הלך בשני ונכנס למקדש בשגגה — הרי זה חייב קרבן חטאת, משום שמכל אופן בוודאי נטמא. אם הלך בראשון ונכנס — פטור, הלך גם בשני ונכנס — חייב, שהרי בוודאי נטמא. הלך בראשון ונכנס, והזה, שהיו עליו ממי פרה אדומה ביום השלישי כדי להיטהר מטומאת המת, ושנה, שהיו עליו גם ביום השביעי, וטבל, והלך בשביל השני ונכנס שוב למקדש — הרי זה חייב.

ב"ב וכן אמר ריש לקיש, פאן שנה רבי: ידיעות ספק מחלקות לחטאות. רבי יוחנן אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא הכי קתני: פשם שאם היתה לו ידיעות ספק, פה אם היתה לו ידיעת ספק — מביא בשלמא לרבי יוחנן — היינו דקא תלי לאשם בחטאת, אלא לריש לקיש — חטאת באשם מיבעיא ליה! קשיא. ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, ורמי דריש לקיש. דתניא: שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, והלך בראשון ולא נכנס, בשני ונכנס — חייב. הלך בראשון ונכנס — פטור, בשני ונכנס — חייב. הלך בראשון ונכנס, והזה, שהיו עליו ממי פרה אדומה ביום השלישי כדי להיטהר מטומאת המת, ושנה, שהיו עליו גם ביום השביעי, וטבל, והלך בשביל השני ונכנס שוב למקדש — הרי זה חייב.

עיונים והא בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתידע ליה וכפר ליה. כלומר, כל אם ידעת ספק מחלקת לענין חטאת כדן ידיעה ודאית, ודינו של יום הכיפורים (כלומר, כל רגע ורגע שבו) כידעת ספק, נמצא שצריך היה להביא שתי חטאות. חומץ משיב את הנפש — והרי איסור אכילה ושתיה ביום הכיפורים אינו כשאר איסורי אכילה, שחייב על עצם האכילה, אלא הוא משום עינו הנפש, שנאמר "כי כל הנפש אשר לא תעונה" (ויקרא כג, טו). ולכן אינו חייב אלא אם אכל בשיעור ככותבת, מפני שבכך מתיישבת דעתו של אדם, ולא בכזית, כשאר איסורים שבתורה (ראה יומא פ, א). כי מכפר יום הכיפורים על איסורא על ממונא לא מכפר — וטעם הדבר, מפני שבתלמודי ממון לא שייכת כפרה (רש"י להלן כו, א). ואיסור מעילה הוא מטעם ממון ומותרת גול ועל כן אין יום הכיפורים מכפר עליו, כשם שאינו מכפר על גול הדיט (אתון דאורייתא כלל י).

כיון כפרה אלא כאשר יש חטא, וכאן הרי אין חטא המחייב קרבן. וכשחטא לאחר יום הכיפורים בחצי השיעור ונגמר החטא — כבר אין כפרה של יום הכיפורים (ערוך לנר). ויש שהסביר שדווקא במעילה אין כפרה על חצי שיעור מפני שאין בו אלא איסור דרבנן, שהרי איסור המעילה הוא גול הקדש, ואין הקדש מקפיד על פחות משווה פרוטה. אבל בכל התורה, שחצי שיעור אסור מן התורה — יום הכיפורים מכפר על חצי שיעור (שירת ושב הכהן בחידושים למסכת כריתות). שני שבילין וכו' — הדין בענין זה אינו ביחס לחטאת רגילה, אלא לקרבן "עולה ויורד" (המשנתה לפי מצבו הכלכלי של החוטא. ראה ויקרא ה, א—ג). שמביא על טומאת מקדש או קדשים

אורח ההלכה הרי שבא לידו ספק עבירה וכו' חייבי אשמות שעבר עליהם יום הכיפורים — פטורים, שנאמר: "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, ל), ולמדו מפי השמועה שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה' נתכפר לו, לפיכך מי שבא על ידו ספק עבירה ביום הכיפורים אפילו עם חשיכה — פטור מאשם תלוי, שכל היום מכפר. כברייתא. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות שגגות פ"ג ה"ט).

אכל ושתה בהעלם אחת — האוכל ושתה ביום הכיפורים בהעלם אחד — אינו חייב אלא חטאת אחת, שאכילה ושתייה אחת היא. כמשנה במסכת יומא (פא, א). (רמב"ם שם פ"ו ה"ח). שתי ציר או מוריים וכו' חומץ — אבל ביום הכיפורים אוכלים שאינם ראויים למאכל אדם, או ששתייה שאינם ראויים לשתייה, כגון ציר או מוריים וחומץ חי, אפילו אכל ושתה מהם הרבה — הרי זה פטור מן הכרת. כמשנה במסכת יומא (פא, א). ושלא כרבי. ומכל מקום מכים אותו מכת מרדות, מפני שלכתחילה הדבר אסור. ע"פ דברי רב גדל שם עמוד ב. רמב"ם שם הלכות שביתת עשור פ"ב ה"ה. שריע א"ח תריב, טו).

מסורת הש"ס 1. משנה כריתות כה, א. 2. משנה יומא פא, א. ירושלמי מע"ש פ"ב ה"א. שם שבעות פ"ג ה"ב. 3. משנה יומא פא, א. תוספתא יומא פ"ד ג. 4. יומא פא, ב. ירושלמי יומא פ"ח ה"ג. 5. תוי"כ ויקרא ה, טו. וראה מעילה יח, ב. ילק"ש תורה תעו. 6. שבעות יט, ב. (כל הענין, בשנינו). עין ירושלמי שבעות פ"ב ה"א. שם הוריות פ"ג ה"ב. 7. שבעות יט, א. ירושלמי שבעות פ"ב ה"א. תוספתא טהרות פ"ו ז. ילק"ש תורה תעו.

גדרות שהות ביום דמתידע ליה וכפר ליה, דיום הכיפורים בכתח"י: שהות ביום וכפר ליה, ויום הכיפורים. מביא על כל אחת ואחת בכת"מ ובש"מ: מביא חטאת על כל אחת ואחת. והלך בראשון ברוב כתח"י: והלך בראשון.

הלך בראשון ונכנס פטור בשני ונכנס חייב, הלך בראשון ונכנס והזה בחלק מכתח"י כמקבילה: הלך בראשון ונכנס והזה וכן הגיה בברכת הזבח, ואחריו בדפוסים המאוחרים, וראה רש"י. והזה ברבינו גרשום: והזה.

לשון מוריים יש סבורים שמקור המלה הוא ביוונית ὑμῶν (אלמוריס), ויש סבורים שמקור הקרבן הוא בלטינית muries. משמעות שתי המלים היא — מלוח, מאכל כבש במלח.

אכן, המוריים הוא במיוחד ציר דגים, שיש בו משמנם של הדגים ומלח מרובה, ושימש כתבלין לאכול בו פת ושאר מאכלים.

